

Gördüklerim, duyduklarım

Halebin umumî bahçelerinde

Bir kısmı (Kuveyk) deresinin sağında, bir kısmı solunda, Halebe araba ile üç çeyrek, bir saat mesafede müteaddid bahçeler sıralanmıştı. Sağdakilerin, yani Bağdad yolu başlangıcındaki Şeyh Bekir zaviyesi tarafındakilerin en meşhuru (Cengiye), sonra (Çalık); soldakilerin de (Kermülbuk'a).

Büyük memurlar, paralı halk, bilhassa hristiyanlar cuma ve pazarları ailece bu bahçelere gelirler, getirdikleri veya orada pişirdikleri yemekleri yerler, çalıp söyleyip eğlenirler, ekseriya da ahabplara ziyafet çekerlerdi.

Cengiye'nin yedi sekiz odalı bir köşkü, ortasında Beyazıddakine yakın, fakat dört köşe bir havuz vardı. Ağzına kadar çamur gibi su, sıcak basmağa başladı mı herkes içinde: İhtiyarı, tazesini, çocuğu; illetlisi, kiltetlisi, sağlamı...

Bu bahçeleri bazan haşarat takımı, yani (haşaş) lar kapı kapamaca kapatır, içeriden (Hacı Hamdo Babünneyreb sahibülhançer!) nâraları kopar, kimse oraya yanaşamazdı. (Babünneyreb Halepte bu guruhun oturduğu mahallenin adı).

Dediğim Cengiye bahçesinde süvari ferîği Keçeci zade İzzet Fuad paşanın bir sergüzeşti vardır:

Yazı geçirmek için köşkü tutup taşınıyor. Asıl meramı 1877 Rusya harbine dair (Kaçırılmış fırsatlar) eserini Fransız dilile hazırlamak.

Yıldızdan alâkadar makama şifreli bir telgraf geliyor:

(İzzet paşanın şehir haricinde bir mahalle kapanarak nezdinde evraki muzırca bulundurduğu, erbabı fesadla teşriki mesai etmesinin muhtemel olduğu istihbar kılındı. Bir hâdiseye meydan verilmeden, mevcut ferikandan iki kişi de refakate alınarak ve ziyaret şekli verilerek derhal ikametgâhına gidilip vaziyetin tedkiki ve şüpheyi dâi ahval zuhurunda taharriyatı lâzimenin icrasile neticenin serian iş'arı...)

Bu bapta, hazretin Balkan harbinden bâhis, yine fransızca olarak yazdığı kitabın [1] mukaddemesindeki cafcıflı ağzını dinliyelim:

Pariste yetiştiğinden, Fransızlara merbutiyet ve dostluğundan ve bu kabil tafsilâtta sonra Fransanın Lübnan ve Suriyedeki emellerine hizmet ediyor diye oturduğu Cengiye şatosunun Abdülhamid tarafından abloka ettirildiği, karısı ve bir iki sadık uşağıyla pencerelere, kapılara (barricade) ler yaparak tüfekleri, tabancaları doldurup mevzi aldıkları; son nefese kadar dayanmağa karar verdikleri. (Kaçırılmış fırsatlar) müsveddelerinin mahvolmaktan çoktan kurtulduğu, zira Fransisken papazlarının cübbeleri altında Parisi boylamış olduğu. Günlerce devam eden mukavemeti üzerine Hünkârın yelkenleri suya indirerek tazyikten vazgeçmesi, bunun da (paşalar şimdi girebilirsiniz ve misafirimsiniz. Her tarafı yoklayın) deyişi...

Cengiye civarındaki ismi aklımdan çıkan bahçe de meşhurlardandı. Buraya dair de bir macera naklediyim:

Vali Köse Raif paşanın haremi, küçük kızı ve küçük oğlu ile beraber, oradaki köşke yazlığa çıkmıştı. Oğlunun lalası Yani, iki Rum hizmetçi, ahçı, arabacı da yanında; bir de kâhya kadını mevkiindeki Halebli, kız kuruşu Münire hanım.

(Halepte kız kuruşu mu ararsın, tümen tümen. Sebebi, kocaya varmanın güçlüğü; bunun sebebi de mal dışarı çıkmasını diye akrabadan gayrisinin reddedilmesi. Aile de evlenecek erkek yoksa tazecik hapi yuttu).

Tanıdıklarına karşı pek lütfkâr olan hanımefendi bir gün öğle yemeğine bizi davet etti; bakla kırnı çiftte beygirli faytonunu da yollamış. Annemle beraber gittik.

Uzatmayalım, sofraya oturuldu. Terbiyeli köfte nefis mi nefis. Lokmalar veriştiliği sırada hanımefendi:

— Bunda bir burukluk var. Ahçı limontuzu mu koydu acaba? deyip dururken:

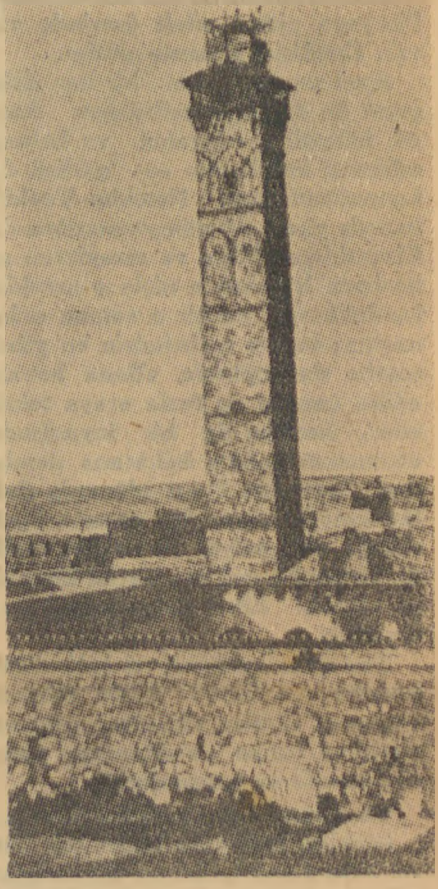
— Yoksa piştiği tencere kalaysız olmasın!... demez mi?

Hemen tencere getirildi. Dibi kıpkırmızı. Esasen sinirli olan hatuncağız soğuk terler döküyor:

— Eyvah, zehirlendik!...

Herkeste el ayak bırakmış, bulantılar, buruntular, sancılar başlamıştı. Doktor tâ nerede, yetişmesi saatlere vabeste. Habire boğaza parmak sal, sanki hulkumlar tıkaçlı. Yoğurt bulmak için yakın köylere koşturulan adam gelmez oğlu gelmez.

— Ecelimiz bu yüzden mi Yarabbi? diye kıvrılırken ekdi Münire hanım haykırdı:

Eski Halepden bir köşe (Ortada Emeviye camii'nin minaresi)

— Sitti, şabuk altın çıkar, kazıyıp ahva (yani kahve) içinde yutalım!

Altın panzehirmiş meğerse. Derhal sarı lira bıçağın tersile kazınıp, sade kahveye konup ikişer üçer yudum içildi. Dakikasında bulantılardan, buruntulardan, sancılardan eser yok ve lâkin gözler de karartı, vücudlerde fena bir kesiklik. Panzehir geciktiği için zehir tesire mi başladı ne?

Hep birlikte, bitap ve tüvan faytona dolup, kelle götürür gibi dört nala şehre yolu tuttuk; doğru vali konağına. Tesadüfen Raif paşa da o gün hastalandığı için yatağındaymış. Hali görünce (Siz köftmeyi yiyeli ne kadar oldu?) diye soruyor.

Hercümerç arasında iki, iki buçuk saati bulmuş. Merhum:

— Maazallah zehirleneydiniz şimdide kadar felâket mukadderdi. Hepsi vehim, korku!... Gibi teminlerle helecanları yatıştırdı.

Yukarıda dediğim gibi, bahçelerde ahabplara ziyafetler çekilirdi. Defterdar Emin Âli efendi [2] haremının (Kermülbuk'a) da verdiği ve bizim de bulunduğumuz mükellef ziyafet iyice hatırımdadır.

Davetkiler kapıdan karşılanır, teşrifat sırasile mevkilerine oturtulur, kahveler, sigaralar, şerbetler dağılırken incesaz ahenkte. Halebin en namlı kadın çalgıcısı Essaminin takımı.

Sazendelerin başında asabası kısa, püskülü yanda fes; sırtında ipeklî kumaştan dört peşli entari; belinde kuşak. Takımbaşı Essami kesik saçlı, esmer, yusuvarlak, 40 - 45 likdi. Sedefli ufak tefi öyle bir kurum ve azamette çalış ki...

Kemanîsi meşhur Ayyaş (yani Ayşe) ise beyaz, kara kaş, kara göz o da kırkık. Bir de udîsi Fattum (yani Fatma) ile bir darbukacısı, bir tefçisi daha var ve parsaya kalkıp ortalığı zırt zırt dolaşarak herkesi taciz etmek zinhar yok.

Halebin o zamanki şarkılarını ve circunalı türkülerini sayayım:

(Entel mümenna), (Elgeda esmer ya habibi), (Ya Zeyno, Zeyno), (Bintüşşelebi), (Ya limoni yazalemuni), (Arasiyye), (Düm yazaman). [Bu, Mısırdaki bilmem hangi Hidive çıkarılmış bir marşken Halebe kadar yayılmış. Mevcut vali kim ise Hidivin isminin yerine onunaki konurdu].

Alafranga tertip uzun sofraya yine alâmeratibihim oturup, ahenk dinleye dinleye mükemmel bir taam edildi. Akşama kadar eğlenti ve sohbetten sonra ezan sularında dağıldı.

Sermet Muhtar Aluş

[1] (Paroles du vaincu) Paris R. Chapelot et Ce.

[2] Denizyolları idaresi esbak müdürü bay Sadeddinin pederi ve röntkenci doktor bay Suphi Neşetin büyük pederidir.

